

چارەنووسی پروژەى فراوانکردنى بەرھەمھێنانى 250 ملیۆن پى سىجا گازى كۆرمۆر

01-09-2024

نووسەرەگان

مەحمود بابان

كۆرتە : پروژەىەكى سەروو 800 ملیۆن دۆلارى كەوا سى لەسەر چوار كارەكانى تەواوكراوه بەجێبەهێندى
يان لە ئەمسالدا تەواودەكرىت، لێرەدا هەلۆهسته لەسەر زیادبوونى بەرھەمھێنانى گازى سرووشتى ھەرىمى
كوردستان دەكەين و بەدواى ئەوەدا دەگەرین كە ئايا زیادبوونى ئەم بەرھەمە كە لەنۆخۆ و بۆ دەرەوہى
ھەرىمى كوردستان خواستى لەسەر ھەيە دەرھتە يان ئالینگارىيە لەم ناوچەيە و لە داھاتوودا.

رۇزى 19 ئاب 2024 كۆمپانىيى دانەگاز بەفەرمى و بە پاننامە بەك [i] لە [يازى دارايى ئەبوزەببىيەو \(ADX\)و](#) كۆتايى بە گزىبەستى كاركردى كۆمپانىيى ئىنەرفلېكىسى كەندى ھىنا كە كارى لە تەواوكردى پروزەي گازی كۆرمۆر [KM250](#) دەكرد، بەلام تاوھكو ئىستا باسنەكراوھ كى پروژەكە تەواو دەكات و كەي تەواو دەكرىت؟

پروزەي زىادكردى ئاستى بەرھەمھىننى گاز لەلايەن دانەگاز و ھاوبەشەكانىيەو لە كىلگەكانى كۆرمۆر و چەمچەمال دەگەرپتەو بۇ سالى 2019 لەكاتى واژۇكردى "رىكەوتنى 20 سالى فرۇشتى گاز" [ii] لەگەل حكومەتى ھەرىمى كوردستان، بەلام بەھۇي كۆرۇنا و بەردەوامى ھىرشە درۇننىيەكانەو چەندىن سالى كارەكانى راگىراوھ و تەواوناكرىت، دوايىن ھىرشى درۇنى كە لە نىسانى ئەمسالدا بوو، بووھۇي كىشانەوھى كۆمپانىيەكە [iii]، چونكە جگە لەزىانى ماددى بووھۇي گىلاندىستدانى چەند كرىكارىكى كۆمپانىيەكەش.

پروزەيەكى سەروو 800 مىلۇن دۇلارى كەوا سى لەسەر چوار كارەكانى تەواوكرەو بەجىبەدەھىلدرىت يان لە ئەمسالدا تەواو دەكرىت، لىرەدا ھەلۇەستە لەسەر زىادبوونى بەرھەمھىننى گازی سرووشتى ھەرىمى كوردستان دەكەين و بەدواي ئەوھدا دەگەرپن كە ئايا زىادبوونى ئەم بەرھەمە كە لەنۇخۇ و بۇ دەرەوھى ھەرىمى كوردستان خواستى لەسەر ھەيە دەرھەتە يان ئالىنگارىيە لەم ناوچەيە و لە داھاتودا.

پروزەي KM250 و چىرۆكى ئىكىستان و ئىنەرفلېكىسى كەندى

پروزەي KM250 لە [كىلگەي گازی كۆرمۆر](#) بە كۆزەمى 806 مىلۇن دۇلار دروستدەكرىت، كە وىلايەتە يەكگرتووەكانى ئەمريكا بى 250 مىلۇن دۇلارى ھەك قەرز بۇ دابىنكردووە كاتىك لە كانوونى يەكەمى 2020دا دەستكرا بە پروژەكە لەلايەن كۆمپانىيى ئىكىستانى ئەمەرىكىيەوھ. دواتر لە 2022دا ئەم كۆمپانىيە لەلايەن ئىنەرفلېكىسەو كىرەبەوھ دەستكرا بەتەواوكردى پروژەكە [iv]. پىويستە ئامازە بەوھش بەكەين كەوا لەسەرەتاوھ ھەردو كۆمپانىيى بىلستەر و ھاڧاتىكى توركى ھەك بەلىندەرى دووھم لەگەل ئىكىستان كارەكانىان جىبەجىدەكرد.

ئىستا، پروژەكە سى لەسەر چواری زىاتر تەواوكرەو، كە ئەگەر ئەو كارانەي دىكەي ماوېتە تەواوبكرىت ئەوا رۇژانە بەرھەمھىننى 250 مىلۇن پى سىجا گازی دىكە لە كىلگە گازیيەكانى كۆرمۆر و چەمچەمالەوھ زىاتر دەبىت، كە ئەمەش بىرېكى زۆرە ھەرچەندە پلانى فراوانبوونەكە لەسەرەتادا بۇ 500 مىلۇن پى سىجا گازی رۇژانە بووھ بۇ ئەوھى ئاستى بەرھەمھىننى گاز لە ھەرىمى كوردستان بگەبەنرىتە 1 مىلار پى سىجا لەرۇژىكدا.

بەپى زانىارىيەكان لەماوھى رابردودا كاركردىن لە پروژەكەدا بەردەوام بووھ لەلايەن دانەگاز و ھاوبەشەكانىيەو، بەلام كارەكان ھەك ئەو رۇژانە نىيە كەوا لەسەرەو 1500 كرىكارى كۆمپانىيى ئىنەرفلېكىس و بەلىندەرەكانى كارىان لە بنىاتنانى پروژەكەدا دەكرد؛ ھەرچەندە [ئىنەرفلېكىس](#) ئامازە بەوھدەكات كە رىژەي 85% كارى پروژەكەي تەواوكردوھ، بەلام بەپى زانىارىيەكان رىژەكە لەسەرەو 75% وەيە و كارەكانى ھەك بىناسازى، دانانى ئامىز و كەرەستەكانى پروسەي بەرھەمھىننى گاز، كرىنى ئامىرەكان تەواوبوھ، لەكاتىكدا كارى زۆر وردى ھەك بەستتەوھى كىبىل و واىەر و كارەبايى پروژەكە ماوھ، كە ئەمەش ھەم وردە و ھەمىش كاتى دەوئىت بۇ ئەنجامدان و تەواوكردى ھەرچەندەش رىژەيەكى زۆرىش نەبىت.

كۆمپانىيى ئىنەرفلېكىس لە راپۇرتى چارەكى يەكەمى 2024دا [v] ئامازە بە كەمبوونەوھى داھاتى كۆمپانىيەكە دەكات بەھۇي دواكەوتن و زىادبوونى خەرجى پروژەي گازی KM250 كوردستان، كە بە EH Cryo ناسراوھ. كۆمپانىيەكە لەو بارەيەوھ دەلئىت "كۆمپانىيەكە پىشېبىنى زىادبوونى تىجوى خەملىنراوى تەواوكردى پروژەكە دەكات و ئەمەش وادەكات كە 41 مىلۇن دۇلار زىانىان لىبەكەوئىت".

لەلايەكى دىكەوھ باس لە ھاتنى كۆمپانىيى [ھاڧاتىكى توركى](#) دەكرىت بۇ تەواوكردى پروژەكە، كە پىشووئىش بەلىندەرى دووھى جىبەجىكردىن بووھ لەم پروژەيەدا. ئەگەر ئەم كۆمپانىيا توركىيە راستەوخۇ پروژەكە لە دانەگاز و ھاوبەشەكانىيەو ھەرىگرىت، ئەوا نابت ئەوھش نادىدە بگرىن كەوا كۆمپانىيى ھاڧاتىك لەسالانى رابردودا بنىاتنەرى ھەر سى وىستگەي كارەباي [ھەولنىر](#)، [سلىمانى](#) و [دھوك](#) بووھ ونزىكەي سالىك زىاترىشە مىكانىزىمى نوپى پارەدان بۇ ئەو گازەي وىستگەكان بەكارىدەھىنن و كۆمپانىيى دانەگاز دابىنى دەكات ھاتووتە ئاروھ.

زیادبوونی بهرهمهینانی گاز له ههریمی کوردستان دهرهت یان ئالینگارییه؟

زیادکردنی بهرهمهینانی 250 ملیون پی سیجا گاز له ماوهیهکی زهمهنی لهوشیوهدا ئهگهر کارهکانی تهواوبکریت ئهوا بهمانای یهک لهسهر شهشی کۆی ئه و پرۆژانهی عیراق دیت بۆ بهرهمهینانی گاز لهگهڵ تۆتال ئینرجی فههرههسی، بهیکر هیوزی تهمریکی و سی ئین پی سی چینی و کۆمپانیای نیوخوی کردوووهتی که لهماوهی سالی رابردوو و چوار سالی داهاتوودا بریار وایه بکهونه بواری جیههچیکردنهوه.

ئهمهش سههرهپای بهردهوامی چیرۆکی سوتانی گاز و پیسکردنی ژینگهکهی بهو گازهی لهگهڵ نهوتدا بهرهمهیدت که ئیستاش ریزهی 35% کۆی گازی بهرهمهینراوی عیراق پێکدههینیت و رۆژانه بری 1.19 ملیار پی سیجا گاز بهفیرۆدهدات، که لهوڕووهشهوه دووهم وڵاته لهسهر ئاستی جیهان.

زیاتر له دوو دهیهیه عیراق نهیتوانیوه و نهشهیلدراوه په ره بهرهمهینانی گاز بدات، سههرهپای دهیان واژۆ لهگهڵ گهوره کۆمپانیا جیهانییهکان و گۆپینی شنیوازی گریبهستهکان، بهلام دریزهی به هاوردهکردنی گاز داوه و گازهکهی خۆی بهفیرۆ داوه، که ئهگهر ئهم شنیوازه بهردهوامبیت و گرووپه چهکارهکان نهیلن پرۆژهکان تهواوبکرین ئهوا حیکایهتی پشت بنیاتانی ویستگهکانی بهرهمهینانی کارهبا به گاز پێش بیرکردنهوه له دابینکردنی سهرحاوهی گاز لهسالی رابردوو بهروونی ئاشکرا و دهردهکهویت.

ههریمی کوردستان قۆناخکی نوێ له بهرهمهینانی گاز و سوود وهگرتن لهگازی هاوهل هیناوهته ئاراوه، ههبرۆیهش دامهزراوهی **کابیتۆ** که یهکیک لهو دامهزراوانهی سهرنجیان لهسهر کهمکردنهوهی دهردانی دووانهئۆکسیدی کاربۆن و یارمهتیدهری حکومهت و کۆمپانیاکانه بۆ کهمکردنهوهی سووتانی گازی هاوهل باس له نموونهکهی بهرهمهینانی گاز له کیلگهی چهسیره له گهرمیان دهکن و راپۆرتی نهتهوهیهکگرتوووهکان لهبارهی "کهمکردنهوهی سووتانی گازی هاوهل له وڵاتانی عهرهبی" [vi] ئاماژه بهوهدهکات کهوا ههریمی کوردستان به گریبهستی هاوبهشیکردن له بهرهمهینان، سووتانی گازی هاوهلی قهدههکردوو.

بهپی داتاکی **دامهزراوهی زانیاری وزهی** ویلایهته بهکگرتوووهکانی ئەمریکا (eia(2024، لهرووی گازهوه ههریمی کوردستان پشکی گهروهی له کۆی بهرهمهینانی گاز له عیراق بهردهکهویت و پێکدههینیت که ئیستا دهگاته یهک لهسهر چواری کۆی گازی هاوهلی بهرهمهینراو له ههموو عیراق. ههروهها، ئهگهر ئهم پرۆژهیهش تهواوبکریت و ئاستی بهرهمهینانی بگاته ئه و ئاسته کی کۆمپانیاکه پلانی بۆ داناه، ئهوا لهماوهیهکی دیاریکراودا نیوهی کۆی گازی بهرهمهینراوی عیراق له ههریمی کوردستانهوه دهبیت. ههموو ئهمانهش لهکاتیکیدا عیراق بهردهوامه له سووتانی گازی هاوهل و تاوهکو ئیستا نهتوانراوه سهرنجی وهبهرهینانی بیانی بۆ وهبهرهینان لهم سیکتهرهدا رابکیشیت به قازانجی ریزهی سهروو 32% بۆ کۆمپانیاکان وهک لهگهپی پینچ پلهس و شهشهمی گریبهسته نهوتی و گازیهکاندا بینیمان و بریاری سهردانی وهزیری نهوتی عیراق بۆ ئەمریکا بۆ هینانی سهرمایهگوزاری ئەمریکی بۆ 10 کیلگهی گازی له داهاتوودا.

کۆتایی

بریاروو پرۆژهکه له نیسانی 2023دا تهواوبیت، بهلام خرابه **نیسانی 2024دا** وه و دواتریش خرابه نیوهی دووهمی ئهمسالهوه و ئیستاش باس لهکۆتایی 2024 دهکریت، ههرچۆنیک بیت پرۆژهکه لهرابردوودا بههۆی هیرشی میلیشیاکانهوه دواکهوت، بهلام ئیستا پرسیارهکان ئهمهیه، ئایا له عیراق کی دژی تهواوکردن و زیادکردنی بهرهمهینانی گازه بۆ ههریمی کوردستان و تهواوی عیراق؟ ئەمریکییهکان که 250 ملیون دۆلاریان به قهرز داوه به دانهگاز دهست لهتهواوکردنی ههلهگرن؟ پیدانی پرۆژهی بهرهمهینانی گاز و نهوت لهنیوهپرست و باشووری عیراق به کریسینت پیترۆلیوم چ کاریگهرییهکی لهسهر تهواوکردنی پرۆژهکه و فراوانبوونی له داهاتوودا دهبیت؟ تهواوکردنی ئهم پرۆژهیه تا چ رادهیهک پهیوهندی به وادهی نزیکوونهوهی **نوێکردنهوهی گریبهستی نوان ئیران و تورکیا** بۆ گاز ههیه؟ ئایا دانهگاز چ دهکات بۆ تهواوکردنی پرۆژهکه، خۆی بهمشیه خاوهی ئیستا تهواوی دهکات یان هاوبهشی دیکه دههینیت بۆ تهواوکردنی کارهکانی له ئهم سالد؟

لهکۆتاییدا، **ئینهرفلنکس** ئاماژه بهوهدهکات که سههرهپای ههلهسنگاندنی رهوشهکه و ههموو بژاردهکان بۆ کارکردن بهلام شوینی پرۆژهکه سهلامهت نییه و ئهمهش دهرتهنجامیکه کهلهلایهن شارهزایانی ئەمنییهوه پالپشتی دهکریت، کهواته چ دهکریت بۆ رهواندنهوهی ئه و ترسه ئەمنییه و رهخساندنی رهوشیکی وهها کۆمپانیاکان بتوانن پرۆژهکه تهواو بکن، باچاوهپوان بین؟

---

i] *News details.* (n.d.). <https://www.adx.ae/english/pages/NewsDetails.aspx?viewid=20240820093531-DANA> 19 Aug] 2024

/ii] <https://www.danagas.com/operations/kri>

iii] Iraq Business News. (2021, April 26). *Dana Gas resumes \$600m expansion in Iraq | Iraq Business News.* Iraq Business News | All the Latest Business News From Iraq. [/https://www.iraq-businessnews.com/2021/04/27/dana-gas-resumes-600m-expansion-in-iraq](https://www.iraq-businessnews.com/2021/04/27/dana-gas-resumes-600m-expansion-in-iraq)

iv] Exclusive: Attacks on major Iraqi gasfield drive out U.S. contractors | reuters. (n.d.). [/https://www.reuters.com/business/energy/exclusive-attacks-major-iraqi-gasfield-drive-out-us-contractors-2022-08-30](https://www.reuters.com/business/energy/exclusive-attacks-major-iraqi-gasfield-drive-out-us-contractors-2022-08-30)

v] Enerflex Ltd., E. (2024). Q1 Quarterly Report. In *Management's Discussion and Analysis* (pp. 20_24). <https://www.enerflex.com/wp-content/uploads/2024-Q1-MDA-and-Financials.pdf>

.vi] *Reducing Gas Flaring in Arab Countries a Sustainable Development Necessity Shared Prosperity Dignified Life*